

УДК 351:343.3:004
DOI [https://doi.org/10.15589/znp2023.4\(493\).23](https://doi.org/10.15589/znp2023.4(493).23)

DIGITALISATION AS A FACTOR AGAINST CORRUPTION AND ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Ganna Iefimova¹

hanna.yefimova@nuos.edu.ua
ORCID:0000-0001-5271-2913

Birute Praneviciene²

praneviciene@mrni.eu
ORCID: 0000-0001-7122-6005

Anastasiia Kozierivska¹

anastasiia.kozierivskaia@gmail.com
ORCID:0009-0007-6693-3101

Г. Єфімова¹

докт. екон. наук, професор

Б. Праневіцієне²

професор, директор інституту

А. Козерівська¹

здобувачка освіти

¹*Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Mykolaiv*

²*Mykolas Romeris University, Kaunas, Lithuania*

¹*Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв*

²*Університет Миколаса Ромеріса, м. Каунас, Литва*

Abstract. The relevance of the study lies in the fact that the war in Ukraine has changed almost nothing in the state system of the country and the level of corruption has remained unchanged, therefore it is important to analyse this problem to identify the system's shortcomings and identify possible ways to improve the country's digital processes. The purpose of the study is to establish, based on the analysis of the international and Ukrainian experience, digital transformation of the main means of combating corruption and ensuring the economic security of states, formulating recommendations for the effective use of digitalization means in Ukraine in order to reduce the level of corruption, increasing the general level of economic security and investment attractiveness of the country at the international level. The research is based on the theoretical and methodological principles of domestic and foreign researchers. A survey of 25 experts was conducted to provide detailed analysis. Among the research methods, a systematic approach, a structural-functional approach, a comparison method, an analysis method, and a correlation analysis are used. As a result of the study, it was found that digitalization provides transparency and automation of processes, which reduces the risk of interference and abuse of official powers, ensures control over cash flows, which reduces the risk of loss or embezzlement of public funds, allows monitoring of companies' actions and identification of possible violations. All these functions of digital technologies contribute to combating corruption and ensuring the economic security of the state.

Key words: digitalization; digital economy; corruption; economic security of the state; cybersecurity.

Анотація. Актуальність дослідження полягає у тому, що зараз війна в Україні майже нічого не змінила у державній системі країни та рівень корупції залишився незмінним, тому важливим є аналіз цієї проблеми для виявлення недоліків системи та виявлення можливих шляхів вдосконалення цифрових процесів країни. Метою дослідження є встановлення на основі аналізу міжнародного та українського досвіду цифрової трансформації основних засобів боротьби з корупцією та забезпечення економічної безпеки держав, формування рекомендацій для ефективного використання засобів цифровізації в Україні з метою зменшення рівня корупції, підвищення загального рівня економічної безпеки та інвестиційної привабливості країни на міжнародному рівні. Дослідження ґрунтується на теоретичних та методологічних засадах вітчизняних і зарубіжних дослідників. З метою детального аналізу було проведено опитування 25 експертів. Серед методів дослідження використовується системний підхід, структурно-функціональний підхід, метод порівняння, метод аналізу та кореляційний аналіз. В результаті дослідження було з'ясовано, що цифровізація забезпечує прозорість та автоматизацію процесів, що знижує ризик втручання та зловживання службовими повноваженнями, забезпечує контроль над грошовими потоками, що знижує ризик втрати чи розкрадання державних коштів, дозволяє відстежувати дії компаній та ідентифікувати можливі порушення. Усі ці функції цифрових технологій сприяють протидії корупції та забезпеченню економічної безпеки держави.

Ключові слова: цифровізація; цифрова економіка; корупція; економічна безпека держави; кібербезпека.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Цифрова трансформація економіки має значний вплив на різні аспекти життя суспільства, бізнесу і функціонування держави. Цифрові технології дозволяють людям отримувати більшу кількість інформації, бути освіченими та проінформованими. Інновації впливають на світосприйняття людей, їх спосіб комунікації та стосунки. Цифрова трансформація сприяє розвитку виробництва, створенню нових товарів та послуг, розвитку нових галузей економіки, якісній та кількісній зміні робочої сили на підприємствах. Цифровізація держави дозволяє автоматизувати та оптимізувати різні процеси, що збільшує продуктивність державних установ, забезпечує конкурентну перевагу держави у міжнародних відносинах, дозволяє вчасно отримувати та обробляти актуальні дані, що допомагають вчасно приймати виважені рішення для стабільного розвитку країни та забезпечення економічної безпеки держави. Вже відомо багато засобів, що прискорюють цифрову трансформацію економіки: мобільні пристрої та додатки, використання геолокації у логістиці, хмарні сервіси, цифрова ідентифікація, розвиток штучного інтелекту тощо.

Оскільки, цифровізація сприяє підвищенню рівня прозорості державного управління, посиленню громадського контролю, зменшенню бюрократизації суспільства, очевидно, вона може підвищити рівень економічного зростання та зменшити рівень корупції в країні. Використання цифрових технологій у державі дозволяють розширити доступ громадян до публічної інформації, перевіряти діяльність органів державного управління та місцевого самоврядування, цифровізувати адміністративні послуги та надати можливість повідомляти про корупцію.

Корупція є однією з найбільших загроз для економічної безпеки держави. Не зважаючи на те, що корупція є невід'ємною частиною у системі функціонування держави, її вплив оцінюється як негативний, оскільки вона заважає підтримувати належний рівень економічної безпеки. Зазначимо, що економічна безпека забезпечує стійкість держави до різних деструктивних явищ, є основою суверенітету держави та гарантує гідний рівень життя населення.

Отже, виникає потреба проаналізувати зв'язок між цифровізацією, корупцією та рівнем економічної безпеки у різних країнах світу та дізнатися про антикорупційні підходи у цих країнах. Звичайно, рівень корупції та засоби боротьби залежать від рівня економічного розвитку країни, політичного режиму, національних традицій, менталітету тощо. Актуальність проблеми полягає в тому, що нині війна в Україні, на жаль, мало що змінила у державній системі країни та рівень корупції залишився незмінним, тому є сенс ще глибше вивчати цю тему, аналізуючи зарубіжний досвід вирішення аналогічних ситуацій.

АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРИ

Цифровізація може дати значний поштовх у економічному зростанні країни, адже вона створює нові джерела доходу, розширює межі економічних можливостей країни, збільшує конкурентоспроможність держави на світовому рівні та забезпечує покращення умов життя населення. Кібік каже, що на даний момент цифровізація економіки характеризується тенденцією відкритих інноваційних процесів, що дає змогу подолати комунікаційні, географічні та інституційні бар'єри. У моделі відкритих інновацій усі підприємці, партнери та співробітники мають можливість скористатися перевагами мереж і цифрових платформ [1].

Пугачевська К.Й. стверджує, що цифрова економіка впливає на такі галузі, як банківська, роздрібна торгівля, транспорт, енергетика, освіта, охорона здоров'я і багато інших. Цифрові технології, такі як інтернет речей, великі дані, використання мобільних пристроїв і девайсів, змінюють способи соціальної взаємодії, економічні відносини, інститути. З'являються нові способи кооперації і координації економічних агентів для спільного вирішення певних завдань [2].

Паріда досліджує зміни у системі функціонування підприємства під впливом цифровізації. Зазначається, що реалізація інноваційних бізнес-моделей на основі цифровізації потребує значної трансформації екосистем компанії (особливо у відношенні клієнтів) до стану, де цінність створюється спільно постачальниками, партнерами екосистеми та клієнтами шляхом оптимізації використання ресурсів та ефективної роботи та використання цифрових технологій [3].

Монжерар розглядав вплив цифровізації на сільське господарство, стан екології, виклики у сфері енергетики, промисловість, соціальне благополуччя та клімат. Він з'ясував, що цифрові технології підвищують масштаби сталого управління сільськогосподарськими землями та ресурсами і зміцнюють пов'язану з цим продуктивність, послуги та забезпечення засобів існування по всьому світу [4]. Бондар-Підгурська пов'язує таку ефективність цифрових технологій з тим, що комп'ютеризація та розвиток телекомунікацій надають також великі можливості для автоматизованого доступу до різноманітних делікатних, особистих та інших важливих критичних даних в суспільстві (громадян, організацій тощо) [5].

У глобальному масштабі цифрові технології породжують загрозу нових конфліктів на регіональному, національному та інтернаціональному рівнях. Деякі науковці вважають, що у процесі цифровізації відбувається не вирівнювання доходів, а швидше їх розшарування. Розвинені країни починають розвиватися ще з більшою швидкістю та ставати ще багатшими, а країни, що не можуть впровадити цифрові трансформації економіки, стануть ще біднішими

і залишаться постачальниками сировини та дешевої робочої сили для розвинених країн. Замість того щоб знижувати або послабляти прояви нерівності, цифровізація, навпаки, може підсилити їх і зробити у багатьох відношеннях гострішими.

Маурсет, П. Б. розглядав вплив цифровізації економіки на розвиток малорозвинених країн та зробив висновок, що нова парадигма, заснована на інформаційно-комунікаційних технологіях, створює стільки ж нових перешкод для розвитку, скільки й можливостей, які вона відкриває. Процес створення нових технологій та їх міжнародне поширення наразі важче використовувати для країн, що наздоганяють, через більші вимоги до навичок, компетенції та можливостей, які вимагає сучасна глобальна конкуренція на основі ІКТ [6].

Котова пояснює, що політика, правові формальності, традиції та культура, досягнутий ступінь економічного розвитку, рівень освіти та власна технологічна база країни та багато інших факторів відіграють важливу роль у цифровій трансформації економіки країни [7].

Цифровізація може виступати як важливий антикорупційний фактор, оскільки за думкою Хаїтової використання інформаційних та телекомунікаційних технологій у сфері державного управління, бізнесу, освіти та медицини сприяє забезпеченню прозорості процесу надання послуг і зниженню рівня корупції [8].

Проте, думка деяких вчених показала, що цифровізація як явище не здатне самостійно вирішити цю проблему. Ефективна реалізація цифрових технологій має супроводжуватися підтримкою держави: впровадженням відповідних заходів для боротьби з корупцією. Васильців акцентує увагу на тому, що високі темпи розвитку цифрової економіки, її ефективність та поширеність у всіх галузях та секторах економіки залежать від якості державного регулювання цих процесів [9]. Леонард Ебен Езер Сіманджунтак вважає, що для боротьби з корупцією необхідно вжити трансформаційних заходів, включаючи цифровізацію правоохоронних органів та забезпечення ефективного управління [10].

Взагалі науковці трактують поняття «корупція» по-різному. Наприклад, Хідіровас Хошімас Ібодуллаєвич та Турсунова Дільдора Бахромовна стверджують, що корупція – це зловживання службовим становищем з метою отримання хабарів та порушення цінностей організації або незаконне використання службового становища іншої особи на користь суспільних та державних законних інтересів. Це також може включати незаконне надання привілеїв іншим особам або юридичним особам, зокрема, виконання таких дій в інтересах юридичної особи [11].

Крістіна Амбразевичуте, Егле Каволінайте Рагаускене та Пятрас Рагаускас вважають, що корупція – це поведінка, яка не відповідає повноваженням,

наданим суб'єкту приватного сектору, або стандартам поведінки, що впливають з них, з метою отримання вигоди для себе чи інших осіб і з розумінням того, що це може зашкодити (пошкодити) інтересам третіх осіб або громадськості [12].

Мельник С. І. зазначив причини високого рівня корупції в державі та корупції посадовців на найвищому рівні, зокрема: досить довга традиція неформальних і дуже часто корупційних зв'язків у суспільстві; низький рівень розвитку інклюзивних інститутів; злиття бізнесу і влади; низький рівень розвитку демократичних інститутів і, відповідно, демократизації суспільства; низький рівень правової культури населення та так звана правова сваволя представників правоохоронних органів та судової влади; перевага кланової системи в організації соціально-економічних відносин; високий ступінь бюрократизації державного та громадського управління [13].

Згідно з Хайденгеймером, існує три типи корупції: чорна, сіра та біла. Чорна корупція характеризує конкретні дії, які не узгоджуються з думками еліти та громадськості. Населення осуджує скоєне та бажає покарання зловмисників за порушення закону. Сіра корупція характеризує конкретні дії, які не узгоджуються з думками еліти та вони прагнуть покарання зловмисників, проте інші не згодні з такою думкою. В такому випадку більшість думок залишаються неоднозначними. Біла корупція характеризує конкретні дії, які еліта та громадськість не критикують та не докладають зусиль для покарання зловмисників [14].

Корупція є складною соціальною проблемою, тому її причини та наслідки вивчають навіть у психології. Аліна Мунджу-Піппіді та Тіллас Хартманн стверджують, що корупція є соціальною дилемою, оскільки там, де корупція є системною, вона стає соціальною нормою, до якої індивіди адаптуються та не чинять опору [15].

Науковці стверджують, що ініціаторами корупційних дій можуть бути як представники влади, так і члени суспільства. Вознюк А. описує різні причини появи бажання брати хабарі у людей, які мають владу. Наприклад, існує теорія, що корупційна поведінка певних індивідів, що має систематичний характер, може перетворитися на психічну залежність від неправомірної вигоди, яку в психології називають хабароманією. Це прагнення службової особи постійно одержувати неправомірну вигоду, що приносить задоволення (у разі позитивного результату) або пригнічення, чи психологічний дискомфорт (у разі негативного результату) [16].

З іншого боку, населення також може стати каталізатором розвитку корупційного середовища в країні. Возняк А. каже, що якщо в суспільстві побутує думка про те, що чиновники є корумпованими, нечесними або такими, що не заслуговують на довіру, то громадяни будуть переконані в неможливості довіряти

навіть тим людям, яким законом передбачено служити інтересам суспільства. Громадяни будуть бачити, що більшість членів суспільства, в якому державні службовці вражені корупцією, змушені брати участь в корупційних та інших подібних практиках, щоб отримати те, що, як вони вважають, їм належить по праву. Таким чином, вони дійдуть висновку, що більшості інших людей не можна довіряти. Індивід дійде думки, що для того, щоб вижити в такому суспільстві, він також буде змушений вступати до корупційних та клієнтських практик [16].

Численна кількість вчених вважають корупцію однією з основних загроз економічній безпеці країни. Наталя Піхул каже, що негативний вплив корупції проявляється у сповільненні економічного зростання країни, зниженні економічної активності, збільшенні тіньової економіки, погіршенні добробуту громадян, що в свою чергу впливає на зниження економічної безпеки держави [17].

Забезпечення економічної безпеки держави є стратегічно важливою метою. Бабенко зазначає такі основні завдання економічної безпеки: забезпечення пропорційного та постійного економічного зростання, подолання інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки, зменшення дефіциту бюджету та державного боргу, забезпечення соціального захисту та покращення якості життя населення, стабілізація національної валюти, збільшення конкурентоспроможності країни і т. д. [18].

Ксураммов стверджує, що економічна безпека відноситься до стану економічного добробуту, стабільності та захисту від ризиків і вразливості індивіда, домогосподарства або нації. Вона охоплює різноманітні аспекти і виміри, які сприяють загальній економічній стабільності та стійкості системи [19].

Отже, корупція є однією з ключових загроз для економічної безпеки країни. Вона може призводити до сповільнення економічного зростання, зниження економічної активності, збільшення тіньової економіки та погіршення добробуту громадян. Боротьба з корупцією вимагає ефективного державного регулювання та впровадження цифрових технологій для збільшення прозорості та ефективності державного управління. Цифровізація може бути як засобом покращення економічної безпеки країни, так і фактором, що сприяє збільшенню кількості ризиків, залежно від способу впровадження та підтримки держави. З одного боку, цифровізація сприяє виникненню нових джерел доходу та покращенню умов життя населення, впливає на різні галузі, такі як банківська, роздрібна торгівля, транспорт, енергетика, освіта, охорона здоров'я та інші. З іншого боку, цифрові технології можуть збільшити розшарування доходів між країнами, що розвиваються та розвинутими, і поглибити нерівності. Для досягнення належного рівня економічної безпеки, необхідно реалізовувати виважену антикорупційну

програму, забезпечувати прозорість державного управління та безпечність функціонування цифрових процесів.

МЕТОДОЛОГІЯ

Теоретичними та методологічними основами дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених в галузі міжнародної економіки. Також в рамках дослідження було проведено опитування 25 експертів із галузі економіки, права та ІТ. Опитування проводилося у вигляді анкетування з оціночною шкалою, закритими та відкритими питаннями.

Серед методів дослідження використовується системний підхід при вивченні цифровізації як фактора протидії корупції та забезпечення економічної безпеки держави, структурно-функціональний підхід для визначення складових антикорупційної діяльності держав, метод порівняння при дослідженні зарубіжного та українського досвіду у боротьбі з корупцією, метод аналізу при аналізі засобів протидії корупції та забезпечення економічної безпеки країни при формуванні практичних рекомендацій. Для виявлення та оцінки залежності між рівнем цифрової трансформації та рівнем корупції використовується кореляційний аналіз.

Згідно сформульованої мети, були поставлені наступні завдання: проаналізувати роль цифрових технологій у реалізації антикорупційних заходів в Україні, проаналізувати рівень економічної безпеки в Україні, дослідити міжнародний досвід цифрової трансформації у запобіганні поширенню корупції та проаналізувати потенційні можливості впровадження зарубіжного досвіду у боротьбі з корупцією в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ

Процес цифровізації в Україні розпочався давно і покликаний розвивати цифрові технології, які використовуються державою, бізнесом та громадянами. Цей процес проникає в усі сфери життя, підвищує якість життя населення, створює нові продукти та послуги, прискорює розвиток економіки та зростання конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні.

Першою спробою впровадити цифровізаційні процеси в Україні було прийняття Закону України «Про Національну програму інформатизації» у 1998 році, який визначав напрямки вирішення питань інформаційних потреб у різних сферах діяльності. Наступний етап у розвитку цифровізації України характеризується збільшенням захисту інформаційних електронних ресурсів, впровадженням електронного документообігу та розвитком інформатизації банківської діяльності. У 2007 році прийнято Закон «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», який визначав стратегічні цілі для розвитку інформаційного суспільства.

В період з 2015 року Україна почала активну програму цифровізації. Наприклад, 17 січня 2018 року Кабінет Міністрів України ухвалив «Концепцію

розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки». Метою цієї концепції було розвиток цифрової інфраструктури, розвиток цифрової грамотності, сприяння розвитку інноваційних галузей економіки, що базуються на цифрових технологіях, застосування цифрових технологій у забезпеченні громадської безпеки, охорони навколишнього природного середовища, життєдіяльності міст, співпраця з європейськими та світовими науковими проектами. У 2021 році Президент України підписав Закон «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», що має на меті створення сприятливих умов для розвитку інноваційного бізнесу в Україні, розбудови цифрової інфраструктури та залучення інвестицій і талановитих фахівців.

Значними досягненнями цифровізації в Україні є автоматизування медичних та державних послуг. Наприклад, створено систему управління медичною інформацією eHealth та сайт helsinki.me, що дозволяє легко знайти інформацію про медичні послуги, лікарень, рецепти та інші корисні матеріали. Система публічних закупівель ProZorro допомагає забезпечити відкриті та прозорі закупівлі, що не лише спрощує процес закупівель, але й дозволяє контролювати витрати публічних коштів. З'явилися онлайн-аукціони для продажу та оренди майна ProZorro. Продажі, що приносять значні кошти до бюджету та забезпечують чесну конкуренцію. Єдиний вебпортал використання публічних коштів Spending дозволяє публічно оприлюднювати інформацію про використання публічних фінансів. Система е-декларування чиновників зобов'язує держслужбовців подавати декларації про свої майнові статки. Ця система сприяє виявленню незаконного збагачення. У 2020 році запущено додаток Дія, що значно спрощує процес отримання державних послуг. Михайло Федоров – віцепрем'єр-міністр, міністр цифрової трансформації України зазначає, що Дія, один із найкращих державних застосунків у світі. Понад 17,4 мільйонів українців користуються ним зараз. Всі необхідні документи під рукою. Можна сплатити податки за декілька кліків. Зараз – подивитися ТБ та задонатити на армію [20].

За допомогою Дії громадяни можуть підтвердити свою особу, навіть якщо втратили фізичний примірник документу; подати повідомлення про пошкоджене або знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, оформити статус безробітного та отримати відповідні виплати для українців, які були офіційно працевлаштовані, але втратили роботу або не можуть продовжувати діяльність як ФОП через війну; отримати статус ВПО та відповідні виплати від держави; отримати документ, що підтверджує зареєстроване місце проживання; оформити видачу дублікатів свідоцтв та витягів про народження, смерть, зміну імені та шлюб у разі їх втрати, що особливо актуально під час повномасштабної війни; оформити документ, що замінить 374 види

різних дозвільних документів (зокрема ліцензії, дозволи, сертифікати, свідоцтва, посвідчення); фіксувати переміщення російської техніки (дає можливість надсилати фото й відео, де видно перебування російських військ та їхньої техніки).

Звичайно, досі є українці, які бояться використовувати цифрові технології, або елементарно не знають як з ними поводитися. За даними Міністерства цифрової трансформації у 2022 році користувалися онлайн-послугами лише 63% українців [21]. 88% експертів вважають, що в Україні варто розробляти програми впровадження цифрових спеціальностей у відповідні навчальні плани вищих навчальних закладів, а інші 12% вагаються з рішенням.

Перенесення державних послуг в онлайн та цифровізація процесів є важливими складовими різних стратегій та угод, які спрямовані на розвиток України та її інтеграцію з Європейським Союзом. Одним із важливих кроків для досягнення цієї мети є ратифікація Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі «Цифрова Європа» (2021–2027). Це дозволить Україні брати участь у програмах ЄС з цифрової трансформації, що буде стимулювати українську цифрову економіку, IT-бізнес та цифрові технології країни. Подібна співпраця з Європейським Союзом є важливим кроком для подальшого стабільного розвитку України і забезпечення її конкурентоспроможності на глобальному цифровому рівні.

Результати опитування 25 експертів в галузях економіки, права та IT показали, що 100% експертів ставляться до процесу цифровізації позитивно, проте лише 48% з них вважають, що цифровізація зможе реально покращити стан економіки України та 68% вважають, що інтеграція до Єдиного цифрового ринку ЄС надасть низку переваг для України.

Цифровізація державних послуг є важливою складовою боротьби України з корупцією. Оскільки корупція довгий час була однією з основних перешкод сталого розвитку, Європейський Союз закликав Україну забезпечити ефективну боротьбу з корупцією та створити та впровадити відповідну законодавчу та політичну базу. У договірних угодах між Україною та ЄС боротьба з корупцією, в основному, розглядалася як передумова для консолідації верховенства права.

Щоб оцінити динаміку рівень сприйняття корупції в Україні, визначити тенденцію у боротьбі з корупцією, оцінити ефективність антикорупційних заходів та порівняти дані за 2022 рік з показниками країн Європейського Союзу, використаємо Індекс сприйняття корупції (CPI). Індекс розроблений Transparency International, відображає рівень сприйняття корупції в різних країнах світу та оцінюється за шкалою від 0 до 100 (країни з вищими балами вважаються менш корумпованими, а з нижчими мають суттєві проблеми з корупцією).

На рисунку 1 бачимо, що Індекс сприйняття корупції зростає з 2013 по 2022 рік.

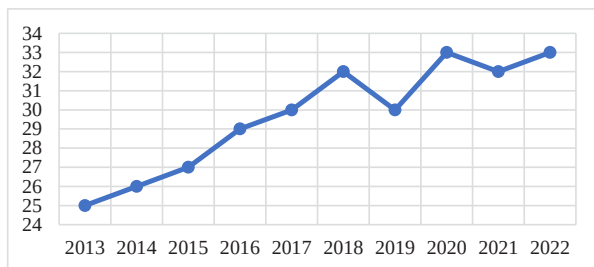

Рис 1. Динаміка Індексу сприйняття корупції (CPI) України протягом 10 років (створено автором за джерелом [22])

Загалом він збільшився на 8 балів, що свідчить про дієвість антикорупційних заходів. У 2022 році Україна набрала 33 бали за показником CPI, що демонструє стабільний прогрес у боротьбі з корупцією навіть під час війни.

Позитивні зміни в антикорупційному напрямку вказують на зусилля української влади та суспільства у забезпеченні прозорості, ефективності та відкритості у державному управлінні, незважаючи на складні внутрішні та зовнішні виклики. Наприклад, за 2022 рік українська влада ухвалила державну Антикорупційну стратегію та призначила керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП). Була помітна ефективна співпраця керівника САП та Вищого антикорупційного суду, що за 2022 рік розглянули 49 справ та винесли 37 вироків.

Антикорупційна стратегія України на 2021–2025 роки, що затверджена від 20 червня 2022 року, сформувала низку принципів, що ґрунтуються на результатах аналізу рівня корупції в Україні та оцінки ефективності антикорупційної політики у попередні роки. Головними цілями цієї стратегії є оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування, що передбачає усунення дублювання повноважень різними органами, цифрова трансформація органів державної влади та місцевого самоврядування, забезпечення прозорості діяльності та відкритості даних, що стане основою для мінімізації корупційних ризиків, створення законних та зручних альтернатив існуючим корупційним практикам для задоволення потреб фізичних і юридичних осіб, забезпечення невідторотної юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, формування суспільної нетерпимості до корупції, пропагування культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Щоб оцінити роль цифровізації у реалізації антикорупційних заходів в Україні, проведемо кореляційний аналіз, що дасть змогу встановити, чи існує взагалі зв'язок між рівнем цифровізації та рівнем корупції в країні та наскільки цей зв'язок сильний. Щоб оцінити рівень цифрової трансформації та розвитку електронного урядування, скористаємося Індексом розвитку електронного уряду ООН (EGDI).

Таблиця 1. Показники CPI та EGDI в Україні (складено автором за джерелами [22, 23])

Рік	CPI	EGDI
2014	26	0,5032
2016	29	0,6076
2018	32	0,6165
2020	33	0,7119
2022	33	0,8029

Цей індекс складається з трьох рівнозважених індексів. Перший – Індекс онлайн-послуг (OSI) відображає здатність та бажання урядів оцифрувати надання послуг у державному секторі. Другий – Індекс телекомунікаційної інфраструктури (ТІІ) відображає стан існуючої інфраструктури для впровадження та функціонування електронного урядування. Третій – Індекс людського капіталу (HCI) відображає рівень грамотності та освіти громадян.

У Microsoft Excel для обчислення коефіцієнта кореляції використаємо функцію CORREL(масив_1;масив_2). За результатами обчислення коефіцієнт кореляції дорівнює 0,87, що свідчить про сильний кореляційний зв'язок між рівнем цифровізації та рівнем корупції. На рисунку 2 бачимо, що коефіцієнт детермінації R^2 дорівнює 0,7639, що свідчить про те, що 76,39% варіації рівня корупції в Україні залежить від варіації рівня цифрової трансформації та розвитку електронного урядування, а на 23,61% припадають інші фактори.

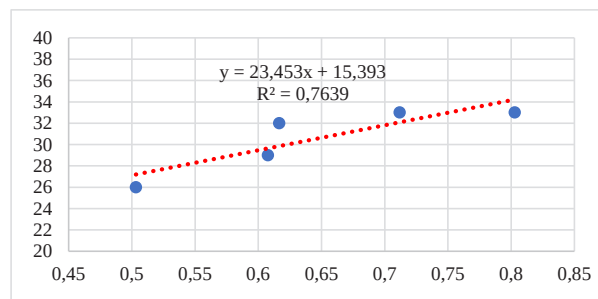

Рис. 2. Графік залежності CPI від EGDI (створено автором)

Отже, дослідження показало, що не можна стовідсотково стверджувати, що рівень корупції залежить лише від рівня цифровізації. Існують й інші фактори, що впливають на рівень корупції в країні. Такої ж думки були й експерти. Лише 20% повністю погодились з думкою, що цифровізація зможе позитивно вплинути на рівень корупції в країні, 48% погодились, але мають певні сумніви щодо цього питання, 16% не змогли визначитися з відповіддю, а інші були не згодні з цією думкою. 40% експертів вважають, що цифровізація зможе змінити ставлення суспільства до корупції, проте, стільки ж відсотків вагаються з відповіддю і 20% експертів не згодні з цією думкою. Звичайно, щоб в Україні змінити ставлення до корупції,

потрібно виховати суспільну культуру нетерпимості до корупції. 32% експертів вірять, що це можливо буде зробити, 56% мають певні сумніви, а 12% вважають, що цього досягти неможливо.

Деякі експерти вважають, що автоматизовані публічні послуги, де людський фактор мінімальний, не дозволяють здійснювати корупційні дії. Цифровізація заощаджує кошти державі та змінює культуру людей, викоринюючи з життя побутову корупцію: вдячність за отримання публічної послуги. Це виступає основною перевагою цифровізації публічних послуг. Проте, існує й загроза, адже корупція може бути спричинена людськими діями, такими як підкуп, використання впливу або зловживання повноважень. Навіть при використанні цифрових технологій, якщо системи не є відкритими та доступними для публічного контролю, існує ризик приховування корупційних дій.

Порівнюючи показник CPI України з показником країн ЄС (рис.4) можемо побачити, що Україна має найнижчий бал. Серед інших країн, що також отримали 33 бали є: Алжир, Ангола, Замбія, Монголія, Сальвадор та Філіппіни. Найнижчий показник індексу, серед країн ЄС, отримала Угорщина, а найвищий – Данія. Серед наших інших країн-сусідів, які межують з Україною, Польща має 55 балів, Словаччина – 53 бали, Румунія – 46 балів.

Загалом, рівень корупції у країнах Європейського Союзу (ЄС) є нижчим порівняно з багатьма іншими регіонами світу. У розвинених країнах ЄС, де демократія та верховенство права міцно укорінені, існує

достатній рівень прозорості в управлінні, високий рівень доступу до інформації та ефективна система звітності, рівень корупції, звичайно, нижчий. Треба зазначити, що незважаючи на низький рівень корупції, в цих країнах здійснюється постійний моніторинг, адже запобігання корупції залишається важливою складовою їхньої політичної та соціальної стратегії.

У країнах ЄС багато уваги приділяють процесу цифрової трансформації державного управління як засобу протидії корупції. На цифровізацію впливають багато факторів: технологічні, економічні, адміністративні, управлінсько-стратегічні, освітні та політичні. Країни, які активно розвивають цифрові технології, отримують можливість не лише підвищити свою конкурентоспроможність на глобальному ринку, але й стати прикладом для інших країн.

Порівнюючи показник EGDІ України з показником країн ЄС (рис.5) можемо побачити, що рівень розвитку цифрових технологій у державному секторі в Україні є нижчим за середній з показником 0,8088. Найнижчий бал серед країн ЄС має Румунія, а найвищий – Данія. Серед інших країн, які межують з Україною, показники варіюються. Наприклад, показник Польщі сягає 0,8437, Словаччини – 0,8008, Угорщини – 0,7827.

Країни ЄС активно використовують цифрові технології для боротьби з корупцією. Наприклад, Данія, що має найвищий показник EGDІ та вважається найменш корумпованою державою у світі, впровадила систему цифрової ідентифікації NemID, що дозволяє

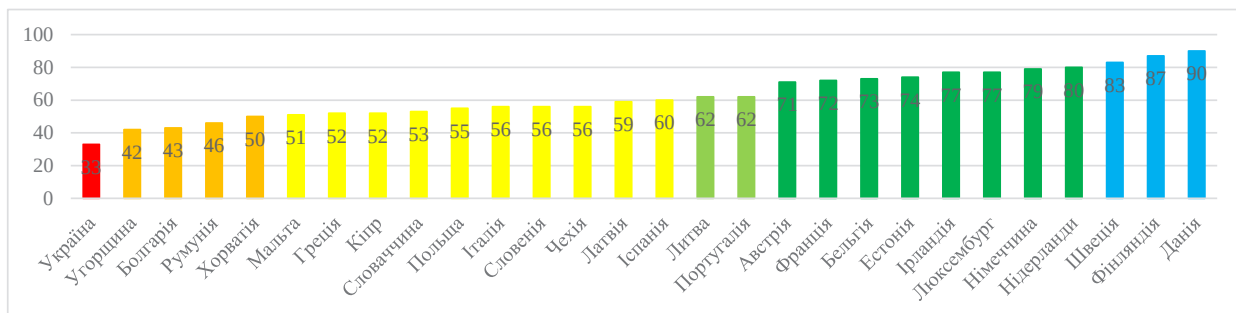

Рис. 3. Індекс сприйняття корупції (CPI) України та країн ЄС у 2022 році (складено автором за джерелом [22])

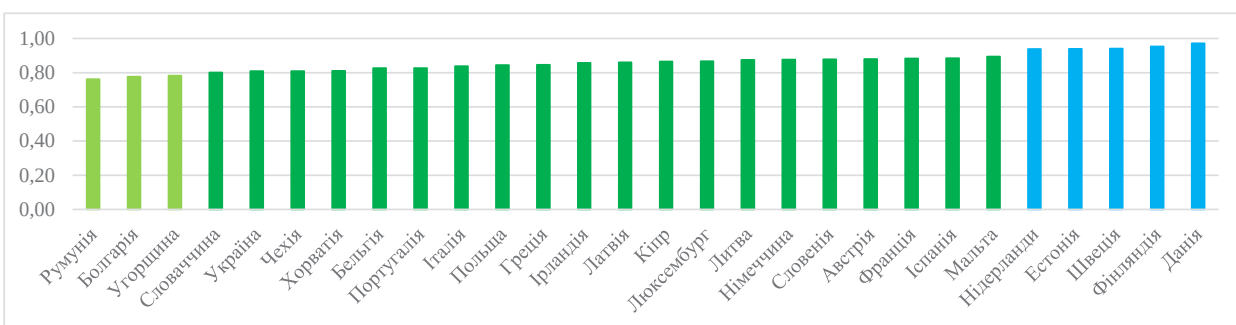

Рис. 4. Індекс розвитку електронного уряду ООН (EGDI) України та країн ЄС у 2022 році (складено автором за джерелом [23])

громадянам безпечно отримувати доступ до різних державних послуг та онлайн-платформ за допомогою одного логіну. Ця система підвищує безпеку та забезпечує взаємодію без з урядовими органами, зменшуючи ризик виникнення корупції.

Фінляндія, що є другою країною після Данії у розвитку цифрових технологій та рівню корупції, прийняла ініціативи з концепції Open Data, роблячи дані уряду доступними громадськості через різні платформи. Жваве технологічно орієнтоване громадянське суспільство відіграло ключову роль у популяризації ініціатив для застосування відкритих даних для публічної чесності в різних сферах.

Швеція, що є третьою країною у цих двох рейтингах, пропонує широкий спектр публічних послуг онлайн, від подачі податкової декларації до запису на прийом до лікаря. Звичайно, це зменшує необхідність у особистих контактах людей, мінімізуючи загрози виникнення корупційних схем. У Швеції, як і в Фінляндії, хотіли прийняти концепцію Open Data, проте, уряд стикнувся з високою децентралізацією шведської державної адміністрації, що призвело до низької обізнаності серед держслужбовців потенціалу відкритих даних для протидії корупції. Це трохи загальмувало процес цифровізації.

Естонія, що має високий показник цифровізації державних послуг та трохи нижчий, порівнюючи з попередніми країнами, індекс корупції. Проте, Естонія залишається відмінним прикладом того, як країна може боротися з корупцією за допомогою цифрових технологій. Наприклад, для вирішення питань прозорості, уряд впровадив програму «No citizen left behind», що спрямована на надання доступу до електронних послуг держави якомога більшій кількості людей. У результаті, у сільських та міських районах були створені безкоштовні точки доступу до Wi-Fi та створено 700 пунктів доступу до Інтернету. Для зменшення кількості посередників у корупційних схемах, уряд запровадив програму «Making efficiency and effectiveness a reality». Ця програма передбачає перехід до практично повного проведення всіх взаємодій з урядом в онлайн-режимі. Естонія запровадила електронне голосування, що значно збільшила явку на виборах. Звичайно, є й недосконалості у проведеннях Естонією процесів цифровізації. Наприклад, відомо про вразливість картки ID Естонії, що загрожує витоку конфіденційних даних громадян та створює можливості для корупції.

Латвія, що має середні показники рівня цифровізації та корупції, в останні роки досягла значного прогресу в реалізації впровадження концепції відкритих даних. Уряд активно розкривав дані для забезпечення публічної відповідальності в сферах публічних закупівель та державних підприємств. Проте, наприклад, ініціативи щодо е-урядування Латвії не зазнали ефективності. В країні були побоювання щодо рівня

прозорості та публічної відповідальності, адже відсутність ясності у процесах прийняття рішень могли підірвати зусилля по боротьбі з корупцією.

Іспанія, що має досить високий показник EGDІ та середній показник індексу сприйняття корупції, створила цифрову платформу для державних закупівель, що спрощує процес закупівель і збільшує прозорість використання коштів. Ця платформа дозволяє бізнесу електронно брати участь у тендерах і надає доступ в реальному часі до інформації про можливості закупівель. Не зважаючи на те, що Іспанія здійснила певний успіх у цифровій трансформації, в країні досі існує цифровий розрив у певних регіонах. Це створює загрозу для країни та населення, адже обмежує певні групи населення до доступу державних послуг та інформації та створює хибну реальність для держави.

Італія, що має показники EGDІ та CPI нижче середнього, в порівнянні з іншими країнами, запустила онлайн-портал, що відображає успіхам та зусиллям у протидії корупції. Портал надає інформацію про ризики корупції, заходи її запобігання та ініціативи уряду для боротьби з корупцією. Проте, з іншого боку, процес цифровізації Італії іноді критикують за створення цифрової бюрократії, яка дублює недоліки традиційної та створює можливості для корупції.

Болгарія, що має низькі показники EGDІ та CPI, впровадила електронну систему обліку та моніторингу публічних закупівель, що дозволяє громадянам, журналістам та органам державної влади відстежувати всі етапи закупівельних процедур. Це сприяє підвищенню рівня прозорості і забезпечує справедливість у розподілі публічних коштів. Проте, Болгарія стикнулася з труднощами при впровадженні своєї системи е-урядування. Виникали проблеми, пов'язані з доступом користувачів, технічними помилками та відсутністю інтеграції між різними системами. Подібні неефективні зусилля створювали можливості для створення нових корупційних схем.

Отже, за останні десятиліття країни Європейського Союзу активно використовують цифрові технології як засіб боротьби з корупцією, підвищення рівня прозорості та ефективності державного управління. Приклади різних країн свідчать про важливість комплексного планування дій, заходів кібербезпеки, постійного моніторингу та високої свідомості суспільства при цифровій трансформації держави. Ці дії можуть запобігти виникненню непередбаченим негативним наслідкам, які будуть підіривати боротьбу з корупцією.

Антикорупційні заходи важливо впроваджувати і для забезпечення економічної безпеки країни, адже високий рівень економічної безпеки створює сприятливі умови для стабільного економічного розвитку та забезпечення стійкості держави. Економічна безпека є ключовим фактором функціонування держави, оскільки вона спрямована на захист національних

інтересів. Важливою характеристикою економічної безпеки є її здатність до збереження стійкості перед зовнішніми та внутрішніми загрозами.

Економічна безпека та процес цифровізації сучасної держави нерозривно пов'язані, оскільки цифрові технології впливають на різні аспекти економічної діяльності та відіграють важливу роль у забезпеченні економічної стабільності та безпеки. Наприклад, в Україні Указом Президента від 14 вересня 2020 року № 392/2020 затверджено рішення про Стратегію національної безпеки України. Воно визначає цифрову трансформацію як одне з основних напрямків зовнішньої та внутрішньої політики країни. Метою є забезпечення національних інтересів та безпеки шляхом ефективного впровадження сучасних інформаційних технологій та надання адміністративних послуг через безпечне єдине вікно. Також акцентується увага на необхідності формування цифрової грамотності, кіберстійкості та кібербезпеки національної інформаційної інфраструктури.

Крім того, Національна економічна стратегія до 2030 року, що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 179, визначає цифрову економіку як один із ключових факторів економічного зростання країни. Головним орієнтиром економічної політики є побудова ефективної цифрової держави та компактних державних інституцій. Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» став основою для подальшої цифровізації країни та підтримки розвитку цифрових технологій у різних галузях економіки.

Серед опитаних експертів лише 32% вважають, що цифровізація зможе підвищити рівень економічної безпеки України, 48% мають сумніви щодо цієї думки, а 12% вважають, що цифровізація створить лише зайві загрози. Звичайно, зі зростанням використання цифрових технологій у всіх сферах діяльності, виникає загроза кібератак та крадіжок конфіденційної інформації. Тому найголовнішим аспектом успішного впровадження цифрових технологій без загроз для економічної безпеки є забезпечення належного

рівня кібербезпеки. Експерти вважають, що якщо кібербезпека не належним чином гарантована, цифрові системи можуть стати жертвами хакерських атак або зловживань, що дозволить недобросовісним особам отримати незаконний доступ до важливих даних та ресурсів.

Щоб оцінити рівень кібербезпеки в Україні використаємо Національний індекс кібербезпеки (National Cyber Security Index, NCSI), який оцінює рівень кібербезпеки національних інформаційних систем та інфраструктури. Серед 176 країн, Україна зайняла 24 місце з показником кібербезпеки 75,32, що є досить непогано.

NCSI враховує різні аспекти кібербезпеки та має ряд індикаторів. На рисунку 6 можемо побачити, що є три показники, за якими Україна розвинута на 100%: наявність і ефективність законодавства та стратегій кібербезпеки, впровадження заходів для захисту особистих даних користувачів та споживачів та наявність органу із функцією боротьби з кіберзлочинністю. Середніми показниками розвиненості України є: рівень доступності освіти та навчання в галузі кібербезпеки для спеціалістів та громадян, рівень кібербезпеки державних органів та важливих об'єктів інфраструктури, використання електронних засобів для підтвердження особистості, надання довірчих послуг для забезпечення безпеки та конфіденційності при електронних операціях наявність та ефективність процедур реагування на кіберінциденти. Найнижчими показниками є: виявлення потенційних загроз для інформаційної безпеки, ідентифікацію вразливостей та ризиків у кіберпросторі, рівень співпраці з іншими країнами, міжнародними організаціями та глобальними ініціативами з кібербезпеки, забезпечення безпеки та захисту цифрових сервісів від різних кіберзагроз і атак, використання кіберзагонів з метою впливу на військові, політичні, економічні чи інші аспекти діяльності противника за допомогою кіберзасобів і технологій. Зовсім нерозвинута сфера реагування та управління кіберінцидентами та кіберзагрозами, які можуть викликати серйозні наслідки для організацій, компаній, держави або суспільства в цілому. Кіберкриза

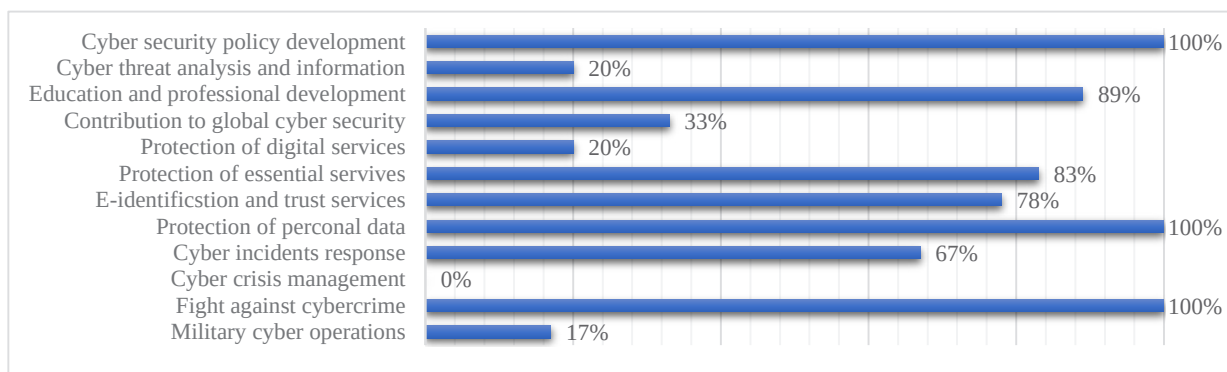

Рис. 5. Індикатори NCSI України (створено автором за джерелом [24])

настає при постійних атаках, злому систем, витоку конфіденційної інформації, впливу на діяльність критичних інфраструктур та інші сфери, що порушують безпеку та нормальний розвиток держави.

Загалом показники NCSI показали, що Україна має різний рівень розвитку у різних аспектах кібербезпеки. З одного боку, вона має певні досягнення в розвитку кібербезпеки, з іншого боку, існують області, де є потреба у вдосконаленні та посиленні зусиль для забезпечення повноцінного захисту кіберінфраструктури та ефективного реагування на кіберзагрози.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження стали основою для низки рекомендацій для покращення сфери цифрової економіки, збільшення ефективності використання цифрових технологій з метою протидії корупції та забезпечення економічної безпеки України:

1. Розширити функціонал платформи «Дія». Це надасть нові можливості для оптимізації роботи малоефективних державних ланок.

2. Збільшити темпи цифровізації бізнесу. Це зможе підвищити ефективність людського капіталу, з'явиться додатковий вплив на прибутковість, інвестиційну привабливість, конкурентоспроможність підприємства, продуктивність праці, ступінь обґрунтованості й об'єктивності прийняття рішень на підприємстві, можливості розвитку персоналу тощо.

3. Підвищити рівень цифрової грамотності суспільства шляхом впровадження навчання у школах, ліцеях, вищих навчальних закладах та на безкоштовних курсах для осіб похилого віку та вразливих верств населення. Важливо надавати державну безкоштовну підтримку щодо навчання технічних аспектів комунікації в цифровому суспільстві протягом усього життя. Це не лише надасть знань з основ комп'ютерної грамотності, а й підвищить рівень кібербезпеки.

4. Внести зміни до реєстру професій та розробити програми впровадження цифрових спеціальностей у відповідні навчальні плани вищих навчальних закладів

5. Створити національну систему цифрової статистики та налагодити національні моделі розрахунку показників цифрової економіки тощо. За основу можна взяти методіку розрахунку цифрового індексу Digital Economy and Society Index (DESI).

6. Зменшити цифрову нерівність у суспільстві щодо доступу до соціальних, економічних, освітніх, культурних та інших можливостей шляхом збільшення кількості безкоштовних точок доступу до Wi-Fi у сільських та міських районах.

7. Створити ефективну судову систему, яка накладатиме адекватні покарання на порушників за корупційні дії

8. Регулярно проводити освітні кампанії з інформування громадян про негативні наслідки корупції для суспільства, економіки та розвитку країни.

9. Включити питання корупції у навчальні програми. Це може допомогти молодому поколінню зрозуміти шкоду, яку вона завдає суспільству.

10. Розробити кодекс поведінки державних службовців як складової трудового договору та створити внутрішній орган для виявлення корупційних діянь посадових осіб та притягнення їх до відповідальності.

11. Розробити план врегулювання кризових ситуацій на випадок масштабних кіберінцидентів.

12. Регулярно проводити навчання з управління кіберкризою на національному рівні.

13. Регулярно проводити навчання з кібероперацій або з компонентом кібероперацій для ЗСУ.

14. Створити підрозділ ЗСУ (кіберкомандування тощо), який спеціалізується на плануванні та проведенні кібероперацій.

15. Створити компетентний орган у сфері кібербезпеки, який має повноваження здійснювати нагляд за державними та приватними постачальниками цифрових послуг щодо виконання вимог кібербезпеки.

16. Регулярно співпрацювати з міжнародними організаціями з кібербезпеки з метою удосконалення методів управління ризиками, забезпечення конфіденційності, підвищення загального рівня кібербезпеки в країні.

Отже, цифрова економіка виступає не лише як ключовий фактор розвитку країн, але й як потужний інструмент у протидії корупції та забезпеченні економічної безпеки. Україна, як і багато інших країн, активно впроваджує цифрові технології з метою покращення економічної ситуації та конкурентоспроможності на міжнародному рівні. Боротьба з корупцією є складним і багатограним завданням, яке вимагає комплексного підходу та впровадження різноманітних заходів. Хоча цифрова трансформація може грати важливу роль у забезпеченні прозорості, контролю та ефективності в державних операціях, інші фактори також мають суттєвий вплив на рівень корупції. Створення сильних інституцій, які відповідають за боротьбу з корупцією, розробка та впровадження ефективних законів, а також забезпечення відповідальності за корупційні дії є ключовими елементами. Освіта та підвищення обізнаності громадян також є важливим кроком у подоланні корупції, стимулюючи чесність та моральні цінності. Зростаюча цифрова залежність також створює ризики, зокрема у сфері кібербезпеки. Важливо забезпечити належний рівень кібербезпеки, щоб запобігти кібератакам та зловживанням, які можуть загрожувати не лише економічній безпеці, але й національній безпеці в цілому. Всупереч можливим загрозам, цифрова трансформація все ж може стати важливим інструментом для забезпечення економічної безпеки, якщо правильно підходити до впровадження та захисту цифрових даних.

REFERENCES

- [1] Kibik, O., Taran-Lala, O., Saienko, V., Metil, T., Umanets, T., & Maksymchuk, I. (2022). Strategic vectors for enterprise development in the context of the digitalization of the economy. *Postmodern Openings*, 13(2), 384-395. <https://doi.org/10.18662/po/13.2/460>
- [2] Pugachevska K.Y., Pugachevska K.S. Tsifrovizatsiya ekonomiky yak faktor pidvyshchennya konkurentospromozhnosti krayiny. *Infrastruktura rynku. Svitove hospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny*. Vypusk 25, 2018 r.
- [3] Parida, V., Sjodin, D. and Reim, W. (2019). Reviewing literature on digitalization, business model innovation, and sustainable industry: Past achievements and future promises”, *Sustainability*, 11(2): 391. <https://doi.org/10.3390/su11020391>
- [4] Mondejar, M. E. Et all (2021) Digitalization to achieve sustainable development goals: Steps towards a Smart Green Planet *Science of the Total Environment* <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.148539>
- [5] Bondar-Podhurskaya, O., & Glebova, A. (2020) Information Security as a Digital Technologies Development Factor of Innovative Socially Oriented Economy In: Conference: 2nd International Scientific and Practical Conference on Digital Economy (ISCDE 2020) DOI: <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.201205.051>
- [6] Maurseth, P. B. (2020). ICT, Growth and Happiness, in: D. Maiti, F. Castellacci, A. Melchior (Eds.), *Digitalisation and Development*, Springer, Singapore, pp. 31-86. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-13-9996-1_1
- [7] Kotova, O., Novikova, N., & Vorotilova, O. (2020). "Digitalization" is the Driver of Sustainable Development of the Economy of the Country at the Modern Stage. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 156. 530-535. 2nd International Scientific and Practical Conference on Digital Economy (ISCDE 2020). [in English].
- [8] J.X.Hayitov, Digital economy as a factor to reduce corruption: *JMEA Journal of Modern Educational Achievements* 2023, Volume 8, 99.
- [9] Vasylytsiv, T. G., Mulska, O. P., Levytska, O. O., Lupak, R. L., Semak, B. B., and Shtets, T. F. (2022). Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation. *Sci. in nov.*, 18(2), 44-58. <https://doi.org/10.15407/scine18.02.044>
- [10] Leonard Eben Ezer Simanjuntak (2022) Digitalization of Law Enforcement and Public Services Systems to Prevent Corruption Legal Readiness to Face Digital Transformation, p. 52.
- [11] Khidirov Khoshim Ibodullaevich ir Tursunova Dildora Bahromovna, „Corruption: concept, genesis, evolution and survival trends“, *International journal of discourse on innovation. Integration and education*, 01,05 (2020): 410, <http://summusjournals.uz/index.php/ijdiie/article/view/454/453>
- [12] Kristina Ambrazevičiūtė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Petras Ragauskas, *Korupcija privačiame sektoriuje: monografija*, (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2020), <https://teise.org/wp-content/uploads/2021/03/Korupcijaprivačiame-sektoriuje.pdf>
- [13] Melnik S.I., Hobela V.V., Kurlyak M.D. Prohnozuvannya vplyvu koruptsiyi na ekonomichnu bezpeku derzhavy, *Ekonomika ta suspil'stvo*. Vypusk 47, 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-37>
- [14] Ghoffar, A., Muhammad R. W., Sharfina S. Implikasi dan Implementasi Putusan Mahkamah Konstitusi dalam Pemberantasan Tindak Pidana Korupsi di Indonesia Penelitian. Laporan Penelitian. Pusat Penelitian dan Pengkajian Perkara, dan Pengelolaan Perpustakaan Mahkamah Konstitusi Republik Indonesia, 2020.
- [15] Alina Mungiu-Pippidi ir Till Hartmann, „Corruption and Development: A Reappraisal“, *Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), 12.
- [16] Vozniuk A.A. Psykholohichni teoriyi poyasnennya koruptsiyi, *Teoretychni ta metodolohichni problemy yurydychnoyi psykholohiyi*. Yurydychna psykholohiya. 2019. № 2 (25). DOI: <https://doi.org/10.33270/03192502.7>
- [17] Nataliya H. Pihul , Yevhenii I. Pihul. Corruption as a threat to economic security of Ukraine. *Макроекономічні механізми. Механізм регулювання економіки*. 2022 DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.17>
- [18] Babenko Yuriy, Shapovalov Yulia. The importance of economic security in modern world. *Lucrări științifice ale Simpozionului Științific Internațional al Tinerilor Cercetători*, Ediția a XX-a 8-9 aprilie 2022. DOI: <https://doi.org/10.53486/9789975359047.06>
- [19] Xurramov Azamat Fayzullayevich. Economic security as a necessary condition for the sustainable development of the economic system. *International Journal of Economy and Innovation | Gospodarka i Innowacje*, 2023. <https://gospodarkainnowacje.pl>
- [20] Mykhailo Fedorov. Tsifrovizatsiya Ukrayiny: do, pid chas ta pisly povnomashtabnoyi viyny. *Ukrayinska Pravda*, 2022. <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/27/7348844/>
- [21] Ministerstvo tsyfrovoi transformatsii Ukrayiny, 2023. <https://thedigital.gov.ua/news/kozhen-drugiy-ukrainets-yakiy-otrimuvav-e-poslugi-vikoristovuvav-diyu-rezultati-sotsopituvannya>
- [22] Transparency International Ukraine – 2022. <https://cpi.ti-ukraine.org>
- [23] E-Government Development Index, 2022. <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Compare-Countries>
- [24] National Cyber Security Index. Ukraine, 2022. <https://ncsi.ega.ee/country/ua/227/#details>

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Kibik, O., Taran-Lala, O., Saienko, V., Metil, T., Umanets, T., & Maksymchuk, I. (2022). Strategic vectors for enterprise development in the context of the digitalization of the economy. *Postmodern Openings*, 13(2), 384-395. <https://doi.org/10.18662/po/13.2/460>

- [2] Пугачевська К.Й., Пугачевська К.С. Цифровізація економіки як фактор підвищення конкурентоспроможності країни. Інфраструктура ринку. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Випуск 25, 2018 р.
- [3] Parida, V., Sjodin, D. and Reim, W. (2019). Reviewing literature on digitalization, business model innovation, and sustainable industry: Past achievements and future promises”, *Sustainability*, 11(2): 391. <https://doi.org/10.3390/su11020391>
- [4] Mondejar, M. E. Et all (2021) Digitalization to achieve sustainable development goals: Steps towards a Smart Green Planet *Science of the Total Environment* <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.148539>
- [5] Bondar-Podhurskaya, O., & Glebova, A. (2020) Information Security as a Digital Technologies Development Factor of Innovative Socially Oriented Economy In: Conference: 2nd International Scientific and Practical Conference on Digital Economy (ISCDE 2020) DOI: <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.201205.051>
- [6] Maurseth, P. B. (2020). ICT, Growth and Happiness, in: D. Maiti, F. Castellacci, A. Melchior (Eds.), *Digitalisation and Development*, Springer, Singapore, pp. 31-86. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-13-9996-1_1
- [7] Kotova, O., Novikova, N., & Vorotilova, O. (2020). "Digitalization" is the Driver of Sustainable Development of the Economy of the Country at the Modern Stage. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 156. 530-535. 2nd International Scientific and Practical Conference on Digital Economy (ISCDE 2020). [in English].
- [8] J.X.Hayitov, Digital economy as a factor to reduce corruption: *JMEA Journal of Modern Educational Achievements* 2023, Volume 8, 99.
- [9] Vasylytsiv, T. G., Mulska, O. P., Levytska, O. O., Lupak, R. L., Semak, B. B., and Shtets, T. F. (2022). Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation. *Sci. in nov.*, 18(2), 44-58. <https://doi.org/10.15407/scine18.02.044>
- [10] Leonard Eben Ezer Simanjuntak (2022) Digitalization of Law Enforcement and Public Services Systems to Prevent Corruption Legal Readiness to Face Digital Transformation, p. 52
- [11] Khidirov Khoshim Ibodullaevich ir Tursunova Dildora Bahromovna, „Corruption: concept, genesis, evolution and survival trends“, *International journal of discourse on innovation. Integration and education*, 01,05 (2020): 410, <http://summusjournals.uz/index.php/ijdiie/article/view/454/453>
- [12] Kristina Ambrazevičiūtė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Petras Ragauskas, *Korupcija privačiame sektoriuje: monografija*, (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2020), <https://teise.org/wp-content/uploads/2021/03/Korupcijaprivaciamsektoriuje.pdf>
- [13] Мельник С.І., Гобела В.В., Курляк М.Д. Прогнозування впливу корупції на економічну безпеку держави, *Економіка та суспільство*. Випуск 47, 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-37>
- [14] Ghoffar, A., Muhammad R. W., Sharfina S. Implikasi dan Implementasi Putusan Mahkamah Konstitusi dalam Pemberantasan Tindak Pidana Korupsi di Indonesia Penelitian. Laporan Penelitian. Pusat Penelitian dan Pengkajian Perkara, dan Pengelolaan Perpustakaan Mahkamah Konstitusi Republik Indonesia, 2020.
- [15] Alina Mungiu-Pippidi ir Till Hartmann, „Corruption and Development: A Reappraisal“, *Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), 12.
- [16] Вознюк А.А. Психологічні теорії пояснення корупції, *Теоретичні та методологічні проблеми юридичної психології. Ūridična psihologija*. 2019. № 2 (25) doi: <https://doi.org/10.33270/03192502.7>
- [17] Nataliya H. Pihul , Yevhenii I. Pihul. Corruption as a threat to economic security of Ukraine. Макроекономічні механізми. Механізм регулювання економіки. 2022 DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.17>
- [18] Babenko Yuriy, Shapovalov Yulia. The importance of economic security in modern world. *Lucrări științifice ale Simpozionului Științific Internațional al Tinerilor Cercetători*, Ediția a XX-a 8-9 aprilie 2022. DOI: <https://doi.org/10.53486/9789975359047.06>
- [19] Xurramov Azamat Fayzullayevich. Economic security as a necessary condition for the sustainable development of the economic system. *International Journal of Economy and Innovation | Gospodarka i Innowacje*, 2023. <https://gospodarkainnowacje.pl>
- [20] Михайло Федоров. Цифровізація України: до, під час та після повномасштабної війни. *Українська правда*, 2022. <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/27/7348844/>
- [21] Міністерство цифрової трансформації України. 2023. <https://thedigital.gov.ua/news/kozhen-drugiy-ukrainets-yakiy-otrimuvav-e-poslugi-vikoristovuvav-diyu-rezultati-sotsopituvannya>
- [22] Індекс сприйняття корупції – 2022. <https://cpi.ti-ukraine.org>
- [23] E-Government Development Index, 2022. <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Compare-Countries>
- [24] National Cyber Security Index. Ukraine, 2022. <https://ncsi.ega.ee/country/ua/227/#details>

© Єфімова Г., Праневіцієне Б., Козерівська А.
Дата надходження статті до редакції: 20.11.2023
Дата затвердження статті до друку: 30.11.2023